

РОЛЬ ТВОРЧИХ СПІЛОК У ФОРМУВАННІ РЕГІОНАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ

Борисов Ю. Б., кандидат мистецтвознавства, доцент каф. дизайну
Черкаський державний технологічний університет

Анотація. У статті розглядається можливість творчих спілок, зокрема Спілки дизайнерів України, впливати на формування і розвиток регіонального дизайну.

Ключові слова: творча спілка, концепція розвитку національного дизайну,

Анотация. Борисов Ю. Б. Роль творческих союзов в формировании регионального дизайна. В статье рассматриваются возможности творческих союзов, в частности Союза дизайнеров Украины, влиять на формирование и развитие регионального дизайна.

Ключевые слова: творческий союз, концепция развития национального дизайна.

Annotation. Borysov Yu.B. The role of creative unions in the forming of regional design. This article describes possibility of creative unions and Union of design in Ukraine too to have influence on the forming and development regional design.

Keywords: creative union, conception of development national design.

Актуальність. Автор мріяв написати про Спілку дизайнерів України (СДУ), проаналізувати її проблеми, але багато особистого заважало об'єктивно підійти до цього питання. І коли пройшов певний час, який показав правильність тих чи інших ідей і дій, відчув в собі нагальну потребу поділитися своїми думками. Спочатку думав провести аналіз стану кожної творчої спілки, яка існує на теренах Черкаської області, знайти якісь позитивні моменти і використати їх у роботі Черкаського осередку СДУ. Але в процесі роботи проблема розкрилася значно ширше і стаття набула зовсім іншого спрямування. Тому **мета** публікації поставити ті питання, які, впевнений, якщо і не допоможуть вирішити проблему формування регіонального дизайну, то в крайньому разі покажуть шляхи пошуку виходу із ситуації, що склалася.

А, як відомо, дев'яносто відсотків успіху влюбій справі залежить від вірно поставленого запитання.

Виклад основного матеріалу. Прагнення творчих людей до об'єднання спостерігається з глибокої давнини. Ще у часи середньовіччя майстри однієї професії оселялися поруч і утворювали цілі квартали гончарів, ткачів, ювелірів. Утворювалися так звані цехи, які жили за власними законами. Далі в історії відомі об'єднання за творчими підходами, серед яких можна згадати такі колективи, як: «передвижники», «Бубновий валет» і т.п. Творчі спілки, які сьогодні існують на теренах України були створені в часи Радянської влади і використовувалися тією ж владою для контролю над творчою інтелігенцією через розвинену систему заохочення. Для членів спілок виділялися майстерні, творчі відрядження, премії, звання. Хто проявляв нелояльність до існуючої влади – був позбавлений матеріальної підтримки, тому що держава через художні фонди і комбінати була головним замовником, надавала роботу. Натомість влада мала цілу армію митців для обслуговування боротьби на ідеологічному фронті.

Згідно чинного законодавства незалежної України творчі спілки є елементами політичної системи, які беруть на себе певні функції держави: сприяння розвитку культури, науки і освіти (кожна за своїм напрямком). Це передбачає проведення різноманітних культурно-мистецьких заходів, творчих конкурсів, виставок, фестивалів тощо. Спілки повинні займатися підвищенням професійного рівня своїх членів, вихованням творчої молоді, популяризацією досягнень української та світової культури, збереженням та збагаченням культурної спадщини, співпрацювати з навчальними закладами. За що держава повинна брати на себе фінансову допомогу цим об'єднанням. Статтею 4 Закону України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» передбачено надання творчим спілкам дотацій та розміщення державних замовлень, а в статті 9 цього ж закону читаємо: «Всеукраїнські творчі спілки щорічно одержують фінансову допомогу з Державного бюджету України».

Відразу потрібно зазначити – щодо Спілки дизайнерів України це положення закону жодного відношення не має. Жодної копійки, жодного замовлення Спілка не отримує. Залишається декларацією і теза про «однакові умови для виконання статутних завдань і цілей». Коли Спілка художників або Спілка письменників мають хоч якусь фінансову допомогу і хоч якусь увагу від влади, то дизайнерів наче і не існує.

Проблема. Формально у статті поставлено питання: яка роль творчих спілок у формувань регіонального дизайну. Можна було б просто переписати статутні положення де все прописано, але чомусь хочеться почути не декларацію про наміри і констатацію окремих фактів, а відповідь на питання: що реально робиться СДУ в Україні, а її Черкаський осередок в регіоні? За Статутом, Спілки дизайнерів України (а на його основі складені і статути обласних осередків) повинна «сприяння розвитку культури, науки і освіти» і все те, про що казалося вище, а по суті повинна займатися **розвитком**

українського дизайну. Це те, що повинна робити СДУ. А що насправді робиться, а точніше, що може робитися і якщо не робиться, то чому?

Для того, щоб знайти відповіді на ці запитання, потрібно проаналізувати сучасний стан дизайну і Спілки зокрема. Спроба розставити акценти від найважливішого до менш важливого, по мірі втрати значимості, перейдемо до Спілки. Ситуація виглядає наступним чином. В країні відсутні:

- загальнодержавна політика у галузі дизайну;
- система (структура), спроможна забезпечити виконання можливої загальнодержавної політики;
- науково-методичний центр, який здатний на високому рівні розвивати теорію і практику дизайну, готувати нормативно-правові документи і законотворчі ініціативи з питань дизайну, об'єднати дизайнерів через фахові видання, теоретично озброїти їх, репрезентувати досягнення національного дизайну на рівні країни і за її межами;
- також широка дизайнерська спільнота не знайшла сучасної форми (структури) об'єднання, яка б могла впливати на ситуацію, що склалася в країні з дизайном, тому що не має нагальної потреби для такого об'єднання (приклад – відсутність провідних дизайнерів одягу в лавах СДУ і т.д.);
- Спілка дизайнерів України не відповідає вимогам часу і остаточно втрачає позиції лідера.

Виходячи з логіки і послідовності розміщення акцентів, вплив Спілки на проблеми розвитку дизайну знаходяться на останньому місці ланцюжка. Окрім того, питання ролі творчих спілок у формуванні регіонального, а в принципі і національного дизайну, можна розділити ще на декілька проблемних питань. По-перше – чи спроможні Спілка в принципі впливати на ситуацію в країні? А по-друге, які можливості мають творчі спілки на загальнодержавному рівні та в регіонах.

Сьогодні творчі спілки незалежної України формально і по суті своїй є правонаступниками Радянських спілок і продовжують своє пасивне життя, по інерції. Є питанням, чи будуть вони існувати у разі втрати матеріальної бази, надбаної за Радянських часів. Для СДУ питання фінансування стоїть дуже гостро щодо проведення своєї статутної діяльності, на виставки, фестивалі, конкурси, для утримання штатних працівників, які повинні забезпечувати функціонування організації. На все потрібні кошти. А де їх взяти? Це головне питання при розгляді ролі Спілки у розвитку національного дизайну. У цій же площині потрібно шукати шляхи існування Спілки в принципі.

Для вирішення цієї проблеми, на думку автора, може бути декілька напрямків, за якими потрібно працювати. Розглянемо можливі джерела фінансування. Перше – членські внески, розмір яких дуже незначний для проведення будь яких заходів. Зробити внески більшими неможливо, оскільки відразу значно зменшиться кількість членів, тому що Спілка не знайшла можливостей підвищення мотивації для вступу в її лави. Таким чином, немає за що платити більше – ніяких матеріальних благ, ні соціального захисту. Внески

не допоможуть у виправленні фінансового становища СДУ. Друге – державне фінансування – в найближчий час малоімовірний варіант через об’єктивні причини становища в державі та суб’єктивні фактори, що склалися у самій Спілці), але можливе при певних умовах (про які трохи нижче).

На цьому етапі єдиний вихід автор бачить у спонсорській допомозі, в інвестиціях, які допоможуть комплексно вирішити проблеми Спілки: зберегти щось з майна, лобювати інтереси Спілки у владних структурах, забезпечити юридичний захист і т.п. Однак, для цього сама Спілка повинна мати якийсь «продукт», який буде цікавим спонсору. Це може бути певний цікавий проект чи програма, під які виділятиметься фінансова підтримка. Цим «продуктом» може бути і «Концепція розвитку національного дизайну». Можливо знайдеться така людина, яка переймається цими проблемами, а може і державних мужів в решті-решт зацікавить дизайнерський аспект у створенні конкурентноспроможного товару вітчизняного виробника. Для проведення такої роботи потрібен певний потенціал. Необхідно мати ефективну структуру спроможну провести відповідну роботу з можливими інвестором, забезпечити проведення різноманітних заходів, які зможуть підняти престиж організації і дадуть певні дивіденти інвестору. Нажаль, СДУ не має такої можливості, цьому заважає декілька проблем. По-перше – правовий нігілізм спілчанської еліти, незнання ані законів (навіть власного Статуту), ані принципів функціонування адміністративної системи; елемент «шапкозакидательства» у вирішенні суто юридичних питань, на кшталт – підніmemo громадськість, пресу і вирішимо всі наші питання... Вже з будинком на Мануїльській вирішили! Другий фактор – це безвідповідальність членів Спілки за виконання власних рішень. Скільки разів змінювався склад комісії з майнових питань, або по ліквідації «РЕПО»: то хочу, то – не хочу працювати. В результаті, Спілка втратила майже все майно! А чи хтось поніс хоч якусь відповідальність за свої слова і дії? Відсутня і будь-яка системність в роботі Спілки, все будується на принципі індивідуальних стосунків. Така ситуація заважає пошуку нових форм існування Спілки, без чого вона приречена.

Існує думка, що можливо вижити за рахунок комерційної діяльності підприємств Спілки типу Фонду. У разі постійного держзамовлення, або іншої роботи, яка іде через Спілку – так. У разі їх відсутності, у практикуючого дизайнера зникає потреба пов’язувати свою комерційну діяльність з СДУ. Для чого йому зайвий посередник. В Радянські часи існували пільги в податках для організації творчих спілок, зараз такої практики не існує. Це все є наслідком відсутності загальнодержавної програми розвитку національного дизайну. В Україні не має жодної державної структури, жодного чиновника, який би займався дизайном. Не має розуміння важливості дизайну ні як культурної, ні як економічної категорії, усвідомлення того, наскільки дизайнерська складова впливає на виробництво конкурентноспроможного продукту національного виробника.

Дизайн, поки що, не на часі, не затребуваний і на місцевому (регіональному) рівні. Там, де він особливо потрібен – при плануванні та

містобудуванні, панують інші підходи – представники народу ведуть жорстоку боротьба за володіння землею. Благоустрій міського середовища належить до компетенції місцевих органів влади, а це і цілий комплекс елементів благоустрою населених пунктів (знаки комунікацій, малі архітектурні форми і т.д.), і вимоги до проектування парків, місць масового відпочинку, дворів, дитячі майданчики, це і освітлення вулиць і будинків і ще дуже багато питань, вирішення яких не можливо без участі дизайну. Але на місцях людей, що розуміються на дизайні, ще менше, ніж у «Києві».

Висновки:

1. Творчі спілки, втім числі й СДУ, не можуть істотно вплинути на стан дизайну ні на державному, ні на регіональному рівні. Тому, що вони по своїй природі є лише частиною цілої системи, інструментом втілення загальнодержавної або регіональної програми розвитку дизайну. За відсутності останніх, існують як формальне об'єднання громадян однієї професії.
2. Для підвищення впливу СДУ на розвиток дизайну потрібна Концепція такого розвитку в межах держави або регіону. В такому разі Спілка може стати у пригоді при проведенні ряду заходів з активізації роботи по створенню Концепції розвитку національного дизайну і реалізації механізму її впровадження. Прикладом реалізації одного з аспектів цілого комплексу питань, які входять до Концепції є робота Спілки з введення фаху дизайнер у державний класифікатор професій. Довгий час існувала ситуація, коли понад двісті «ВУЗів» готували фахівців з дизайну, а в державному класифікаторі професій такої професії не існувало. Нарешті зусиллями, і, головне, коштом Спілки внесено зміни у відповідні документи, легалізовано «новий» фах.
3. За відсутності фінансування і наукового потенціалу, СДУ не може розробити Концепцію розвитку національного дизайну (у самої Спілки відсутня, навіть, стратегія розвитку).
4. Першим кроком у розробці Концепції розвитку національного дизайну, як цілісного комплексу, який включає в себе теоретичні, нормативно-правові аспекти, механізм реалізації може стати науково-практична конференція організована на базі провідного ВНЗ України в галузі дизайну ХДАДМ. Розгляд досвіду інших держав, законодавча база, пріоритети, основні напрямки діяльності, і ще багато інших аспектів можуть стати потужним поштовхом розвитку національного дизайну.

Література:

1. Закон України від 07.10.1997 року № 554/97-ВР. «Про професійних творчих працівників та творчі спілки».
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.01.1997 № 37. «Про першочергові заходи щодо розвитку національної системи дизайну та ергономіки і впровадження їх досягнень у промисловому комплексі, об'єктах житлової, виробничої та соціально-культурної сфер».

Надійшла до редакції 02.04.2010